USTANI!

Nestade Dolčija i oko vladike najednom kao da se smiri – ni optužbi, ni prijetnji, niti onih spletki koje sežu duboko u narod. Ostade samo tiha neka praznina i, reklo bi se, svima je laknulo; nestalo je onog pritiska sa strane.

Vladiku obavija prozračna omaglica kao poslije preležane bolesti. Samo, ozdravljenik se napaja vedrinom, osjeća kako mu snaga pridolazi i raduje se prvoj šetnji i jelu, a vladika je pogružen i neizlječivo sam.

Sad nema onih koji ga napadaju, pa nije tu ni grlatih branilaca. Ako i dolaze ljudi, svakoga od njih vodi neka druga misao i nešto hoće i traži, a vladika je odustan, još vodi razgovore s Dolčijem, još ga ispituje i prisjeća se dugih godina koje s njim bješe proveo, pa se još prepire sa sudijama i Mazurevskim, s onim zidarima i pločama koje sakriše starčeve rijetke vlasi.

Htio bi još da se pravda pred sobom, ali ne nalazi za to ni snage ni novih razloga. A Dolčija u njegovom prisustvu niko ne pominje. Kao da su se dogovorili. Je li to znak da nešto nije bilo kako treba i da to mnozina naslućuju, pa ćute iz obazrivosti prema vladici? Ili i drugi sada vjeruju u ono što je on sebi govorio: moralo je da bude onako – jači su viši razlozi.

Pozna jesen nadolazi sve kraćim koracima dana. Katunske kiše nalegle na brda, spiraju kamen.

Vladici se ne ostaje na Stanjevićima, preblizu je ona jama niže manastira. Pomišlja da ode što dalje – svakako

će poći na Karuč, čim snijeg pokaže zečje tragove povrh Bjelica.

A prema Srbiji plamti nemir naroda.

Još ranije mu je stigao poziv iz Hercegovine: «Prešno ustani, boga radi!» Ištu vladičinu pomoć da se oslobode, traže njegovo pokroviteljstvo, jer «kapidžibaša nas pomrzje i udruži se sa zlijema da nas kolju». Pa se potpisali birani duhovnici: Rafail, Stojan, Raosav. Pa vojvode: Lazar – nikšićki, Stojan – drobnjački, Luka – pivski, Jovan – gatački, Tomo – rudinski. I uz njih sve starješine sela i plemena.

Rado li bi on ovih dana zanemario da je vladika i da postoje sinodi, rado li bi se zagnao u boj da zaboravi sebe i Dolčija i da osjeti onu združenost duša i mišica crnogorskih, kad se povade jatagani i stane njiska begovskih konja. Ali, skupo bi ga stajao takav jedan zanos koji se od njega, evo, ište i očekuje. Tek su zablažene trzavice s Rusijom – u tu se ranu sad ne smije dirati. Raja koja nosi bunu na golim prsima ne zna sve ovo, ona samo vapi:

Ustani, sveti vladiko, prešno ustani! Ne časi časa, vladiko, svi smo s tobom i tvoji smo! Povedi Crnogorce, eno je Karađoko probudio Šumadiju – nastala je ora, nikad podesnija od Kosova! Haj, ustani vladiko!

A on bi da ne čuje sve to i da se nekako zabavi sitnijim poslovima, crnogorskim i manastirskim.

«Da li se ja ovo survavam, da li upadam usred ove mrtve gluvotinje? Prvo sam pokleknuo kad pustih da urnišu Dolčija – sve zbog politike. Sad opet klecam i oglušujem se o zov naroda – opet zbog nesrećne politike! Da se kome ne zamjerim, da ne navučem čiji bijes i osvetu – ne na sebe, kunem se, no na ovu zemlju bez zemlje».

Potkraj godine požali mu se pivski iguman Josif na Uskoke koji «preko predjelov naših turske glave nose i pljenove tjeraju, niti paze ni Hristijanina ni Turčina». I

moli da vladika umiri Uskoke ili savjetom ili «žestokim napadenijem» da ne haraju od Crkvice do Tare i da narod ne ostane zatvoren među Turcima, te da pomre od gladi.

«Hajde ti savjetuj Uskoka-beskućnika da miruje! Posavjetuj ga – neće te ni čuti. A kako da šaljem vojsku na njega kad ga je Turčin već iskopao iz temelja!»

SADRŽAJ POGLAVLJE 29.